

Mòdul 5

INTERCULTURALITAT, INTERSECCIONALITAT, DISCAPACITAT, INCLUSIÓ

Aquest curs i els seus continguts han estat realitzats amb el suport financer de la Vicepresidència i la Conselleria de Serveis Socials, Igualtat i Habitatge. El contingut dels mateixos és responsabilitat exclusiva de Fad Juventud i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Generalitat Valenciana.

AUTORIA DELS TEXTOS:

Serena Delle Donne Napoli

COORDINACIÓ:

Mar Herranz Mateos (FAD)

Esther Pérez Palao (FAD)

TRADUCCIÓ, REVISIÓ I ADAPTACIÓ AL VALENCIÀ:

Manuel Gil Fernández

DISSENY I MAQUETACIÓ:

Dynamium

FINANÇAT PER:

Un projecte de la Fundació Fad Juventud, 2024

ÍNDEX

1. Fonamentació del mòdul	4
2. Introducció al mòdul	6
Què és la inclusió?	6
Què són els prejudicis?	8
Estereotips	10
3. Racisme, xenofòbia i discriminació	12
Comprentent el racisme: processos de jerarquització i alteritat	12
Discursos d'odi: causes i conseqüències	15
Detectar els discursos d'odi a classe	17
4. Discapacitat física i orgànica i inclusió en l'educació	18
Inclusió en l'educació: disseny universal per a l'aprenentatge (DUA)	18
El kit del professorat: eines útils i propostes de treball des de l'aula	22
Metodologia. Com facilitar la reflexió des de la meua aula?	24
5. Banc de recursos	26
6. Annex I Dinàmiques sobre interculturalitat, interseccionalitat, discapacitat, inclusió	27

01. FONAMENTACIÓ DEL MÒDUL

En aquest mòdul explorarem **diverses formes de discriminació** com a construccions biopolítiques i socials, crucials en un context d'augment de discursos d'odi cap a la diversitat.

Aclarirem què són **la inclusió, els estereotips i els prejudicis socials** i com perpetuen diverses formes de discriminació, i utilitzarem el concepte d'**interseccionalitat** per a entendre la seua interrelació.

L'objectiu és **proporcionar al professorat exemples pràctics**, dinàmiques, exercicis i eines didàctiques per a aplicar principis d'interculturalitat, feminismes, interseccionalitat i inclusió a les seues classes.

Volem oferir **recursos tangibles** que faciliten la integració d'aquests principis a l'entorn educatiu, per a sensibilitzar i promoure un canvi efectiu en la lluita contra la discriminació.

També analitzarem com els contextos històrics, socials i culturals influeixen en la formació i la perpetuació d'estereotips i prejudicis, per així equipar el personal educatiu amb el coneixement i les habilitats necessàries per a **fomentar un entorn inclusiu i equitatiu per a tot l'alumnat**.

02. INTRODUCCIÓ AL MÒDUL

QUÈ ÉS LA INCLUSIÓ?

Des d'una perspectiva feminista i interseccional, la inclusió s'entén com un procés integral i continu que busca **garantir que totes les persones**, independentment del gènere, ètnia, orientació sexual, discapacitat, estatus socioeconòmic, edat o qualsevol altra condició de vulnerabilitat, **tinguen les mateixes oportunitats i siguen**

valorades i respectades en totes les esferes de la societat.

La inclusió no es limita a la mera presència física de persones diverses en un espai, sinó que implica una transformació profunda de les estructures i les pràctiques socials, educatives, laborals i culturals per a **eliminar barreres sis-**

tèmiques i fomentar una participació plena i equitativa.

Això significa **reconèixer i abordar les múltiples formes de discriminació i opressió** que es poden superposar i amplificar mútuament, i afectar de manera particular les persones que es troben en la intersecció de diverses identitats marginades.

Des d'aquesta perspectiva, els processos d'inclusió requereixen una mirada crítica i reflexiva sobre les dinàmiques de poder i privilegi que configuren les nostres institucions i relacions socials. Impliquen el desenvolupament i la implementació de polítiques i pràctiques que promoguen la **justícia social, l'equitat i l'emancipació de totes les persones**, amb un enfocament especial en aquelles que han estat històricament excloses o marginades.

Aquests processos han de ser **participatius i democràtics** i involucrar activament les comunitats afectades en la presa de decisions i en la construcció de solucions que responguen a les seues necessitats i aspiracions.

A més, és fonamental promoure l'**educació i la sensibilització** sobre temes de diversitat, equitat i inclusió, per a desafiar i canviar les actituds i comportaments discriminatoris a tots els àmbits de la societat.

«La inclusió aborda les múltiples formes d'opressió i discriminació interseccionals per a transformar les estructures socials i així garantir la llibertat i l'emancipació».

¿QUÉ SON LOS PREJUICIOS?

Els prejudicis són **judicis emesos sense comprovar-ne la validesa amb els fets**. Es caracteritzen per actituds hostils o previngudes cap a persones de certs grups, **basades en la suposició que aquests posseeixen qualitats objectables** que els són atribuïdes.

Són judicis previs, de caràcter favorable o desfavorable, que tendeixen a l'acció congruent amb aquest judici. A més, són idees acceptades sense mediació d'un judici propi o experiència directa.

En l'elaboració de prejudicis **intervenen processos cognitius i socioafectius** que generen sentiments negatius o positius compartits cap a altres grups. Aquests prejudicis es veuen influenciats i legitimats per les lleis i les normes del grup majoritari.

CARACTERÍSTIQUES:

- ▶ Són una actitud, un **fenomen intergrup**al.
- ▶ S'adrecen negativament cap a l'objecte del prejudici i solen ser **injustos i esbiaixats**.
- ▶ Són **efectius** perquè s'accepten de manera quasi automàtica i són fàcils de transmetre, però difícils de desmuntar, ja que s'interioritzen inconscientment.

Quan una experiència confirma un prejudici, aquest es reforça, i quan el contradiu, es percep com una excepció. La percepció que són compartits per la resta també contribueix a la seua perpetuació.

FORMES D'EXPRESSIÓ

1. Explícita. Els prejudicis explícits atribueixen directament característiques biològiques negatives a certs grups.

2. Implícita. Els implícits justifiquen la discriminació d'aquests grups d'acord amb una defensa dels valors tradicionals i amb l'existència de diferències culturals, i constitueixen una mena de racisme no declarat.

En resum, els prejudicis són **construccions socials, cognitives i afectives** basades en informació no verificada i carregades d'actituds hostils o preventives cap a certs grups.

Aquests judicis, influenciats i legitimats per normes i lleis del grup majoritari, són **fàcils de transmetre però difícils de desarticular** a causa de la seua acceptació inconscient i automàtica.

La seua manifestació pot ser tant explícita com implícita, i contribueix a **perpetuar la discriminació i la violència simbòlica i social**.

Reconèixer i desafiar aquests prejudicis és crucial per a fomentar una societat més equitativa i inclusiva.

«Els prejudicis són judicis sense verificar que perpetuen la discriminació i dificulten la creació d'una societat inclusiva».

ESTEREOTIPS

Des d'una perspectiva feminista i interseccional, els estereotips són construccions socials que consisteixen en **representacions simplificades i generalitzades** de persones en funció de la seua **pertinença a grups socials específics** segons el gènere, l'ètnia, l'orientació sexual i la classe social, entre d'altres.

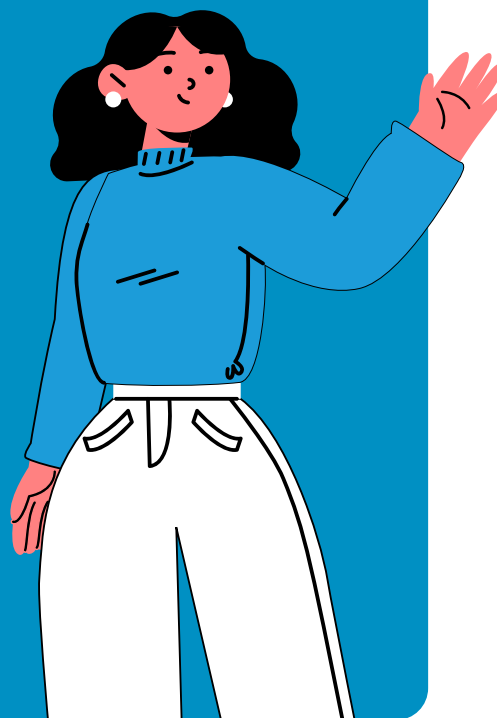
Aquestes imatges mentals es creen a partir de **prejudicis i es transmeten socialment**, de forma que es tendeix a classificar les persones en categories rígides i homogènies, en lloc de reconèixer la seua individualitat i especificitat.

Els estereotips funcionen com a filtres que **redueixen i distorsionen la realitat de les identitats grupals** i atribueixen característiques fixes i uniformes a tots els membres d'un grup.

Aquests estereotips poden ser **positius, negatius o neutres**, però tots comparteixen la característica de **limitar la percepció** de les persones en focalitzar-se únicament en certes qualitats percebudes, sovint basades en **experiències limitades i generalitzacions**. Es manifesten de manera automàtica i inconscient i dificulten el reconeixement i el qüestionament. A més, els estereotips influeixen en com percebem i tractem

els individus, i com perpetuem desigualtats i opressions en reforçar i legitimar les jerarquies socials.

Des d'una perspectiva interseccional, els estereotips no només afecten les persones en funció d'una única característica, sinó que s'entrellacen i s'amplifiquen segons la interacció de múltiples identitats i contextos.

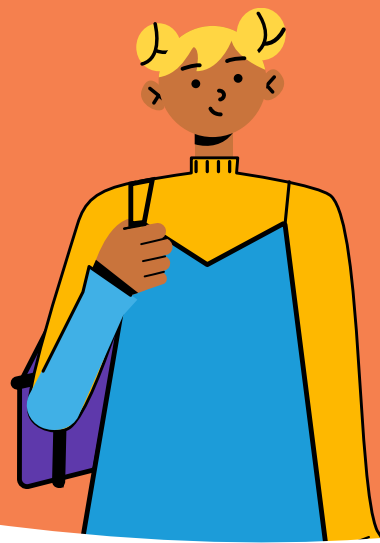
Per exemple, els estereotips associats al gènere es poden combinar amb els de pertinença ètnica o classe social, per a crear experiències úniques de discriminació cap a les persones que ocupen interseccions d'identitats marginades.

Aquesta visió interseccional és fonamental per a **entendre la complexitat i la multiplicitat dels efectes** que els estereotips poden tindre a la vida de les persones.

«Els estereotips redueixen la diversitat a categories rígides i perpetuen la discriminació, i per això qüestionar-los és clau per a la inclusió i la justícia».

03. RACISME, XENOFÒBIA I DISCRIMINACIÓ

COMPRENENT EL RACISME: PROCESSOS DE JERARQUITZACIÓ I ALTERITAT

RACISME:

Sistema d'opressió profundament arrelat que interactua amb altres formes de discriminació, com ara el sexisme, el classisme, l'heteronormativitat i la discriminació per discapacitat, per a perpetuar i consolidar les jerarquies socials basades en l'etnicitat.

Aquest sistema no es limita únicament a la discriminació per ascendència, sinó que està **entrellaçat amb múltiples dimensions de la identitat personal** i genera experiències úniques i variades de marginació i desavantatge que varien segons el context de cada individu.

El racisme es manifesta mitjançant estructures socials i institucions que, de manera sistemàtica, afavoreixen els grups privilegiats i **limiten l'accés a recursos i oportunitats per a les persones racialitzades**. En són exemples clars les disparitats en l'accés a l'educació, la justícia i l'atenció mèdica, que perpetuen desigualtats profundes. A més, el racisme cultural i simbòlic s'expressa en normes culturals i representacions que perpetuen estereotips i prejudicis i normalitzen i naturalitzen les jerarquies.

Des d'una **perspectiva interseccional**, el racisme no opera aïlladament, sinó que **es creua amb altres formes d'opressió**, i crea així experiències de marginació que poden ser amplificades o modificades per factors com el gènere, la classe social, l'orientació sexual i la discapacitat.

Així, per exemple, les **dones racialitzades** poden fer front a formes de discriminació que combinen racisme i sexisme i resulten en experiències d'opressió que

XENOFÒBIA:

És l'hostilitat o por cap a persones d'altres països o cultures. S'entrellaça amb el racisme en amplificar l'exclusió i la marginació dels grups que són percebuts com a estrangers o diferents.

són més complexes que les dels homes racialitzats.

A escala individual, el racisme es manifesta mitjançant **actituds, comportaments i microagressions** que impacten negativament en la vida quotidiana de les persones racialitzades, des de comentaris despectius fins a l'exclusió social i la violència racial.

Enfrontar el racisme i la xenofòbia des d'una perspectiva feminista i interseccional requereix una comprensió de com interactuen amb altres formes d'opressió i com afecten les persones de manera diferenciada, i demanar no només l'eliminació de barreres racials i xenòfobes, sinó també una transformació profunda de les estructures socials i culturals que perpetuen la desigualtat.

Aquestes dinàmiques també **afecten les relacions interpersonals**, on el racisme i la xenofòbia poden estar presents a les interaccions diàries, reforçar les jerarquies racials i perpetuar l'estigma.

Finalment, el racisme té arrels històriques profundes, que es remunten als processos colonials, d'esclavitud i segregació **que van establir patrons de desigualtat** que persisteixen actualment.

«El racisme és una xarxa complexa d'oppressions que es creua amb altres formes de discriminació i afecta les persones de manera única segons les seues identitats múltiples».

DISCURSOS D'ODI: CAUSES I CONSEQÜÈNCIES

DISCURSOS D'ODI:

Manifestacions comunicatives que ataquen, marginen i discriminen grups històricament oprimits i perpetuen sistemes d'exclusió i violència que afecten de manera negativa les persones que formen part d'aquests col·lectius.

Aquests discursos es dirigeixen cap a una **àmplia varietat d'identitats i característiques**, incloent-hi el gènere, l'etnicitat, l'orientació sexual, la capacitat física, la classe social, l'edat, entre d'altres, i **el seu impacte varia significativament** depenent de com s'intersequen aquestes identitats. És fonamental entendre que l'efecte dels discursos d'odi no és ni homogeni ni uniforme; el mal que causen està profundament influenciat per una **complexa xarxa d'identitats i experiències individuals**.

COM FUNCIONEN?

1. Desacreditant i estigmatitzant grups vulnerables.
2. Reforçant estereotips i perpetuant prejudicis que minen l'autoestima i l'autopercepció de les persones afectades.

Atacar i menysprear aquests grups **conduïx a la deshumanització de les persones** i que es cree un terreny fèrtil per a la justificació i la perpetuació d'actes de violència, tant física com simbòlica.

Aquesta deshumanització facilita la **normalització de comportaments violents i discriminatoris**, i contribueix així a un cicle de marginació i exclusió.

A més de l'impacte físic i psicològic, els discursos d'odi generen una sèrie de **problemes de salut mental** a les persones afectades, incloent-hi ansietat, depressió i, fins i tot, conductes suïcides.

L'efecte d'aquests discursos pot ser subtil i sistemàtic. Es pot manifestar a través de l'**exclusió social i la marginalització econòmica**.

La violència que promouen no sempre és evident, sinó que es pot infiltrar en aspectes quotidians de la vida, com ara l'accés desigual a oportunitats i recursos, i afectar negativament la qualitat de vida i el benestar general dels individus.

Combatre els discursos d'odi requereix un enfocament multifacètic **que no només se centre a rebutjar i condemnar aquests missatges nocius, sinó que també promoga activament narratives que valoren i celebren la diversitat i la inclusió.**

És essencial que la societat i les seues institucions adopten un **compromís actiu per a erradicar els discursos d'odi**, cosa que implica cercar dades ob-

jectives i contrastables per a informar les intervencions, facilitar espais d'empatia i sensibilitat, i qüestionar generalitzacions i prejudicis que perpetuen la discriminació.

A més, és crucial **formar narratives alternatives** que desafien i desmantellen els discursos d'odi abans que s'establisquen fermament en la consciència pública. Fomentar una **educació inclusiva** que valore i respecte les identitats múltiples i entrelaçades és una estratègia clau per a construir una convivència social basada en el respecte i la igualtat.

Aquesta tasca requereix un **esforç conjunt i sostingut**: cada individu, des dels seus rols i contextos, ha de jugar un paper actiu en la promoció d'un entorn més equitatiu i just per a tot el món.

«Els discursos d'odi deshumanitzen les persones i perpetuen la violència quan ataquen identitats múltiples, i afecten negativament l'autoestima i el benestar dels qui pateixen aquestes agressions».

DETECTAR ELS DISCURSOS D'ODI A CLASSE

Detectar els discursos d'odi a l'aula requereix una **observació atenta** i una **profunda comprensió** de les formes en què es manifesten aquests discursos. És **fonamental estar alerta** a comentaris, actituds i comportaments que perpetuen la discriminació i la desigualtat.

Els discursos d'odi poden prendre forma de **burles, estereotips, comentaris despectius o generalitzacions negatives** sobre característiques com el gènere, la pertinença ètnica, l'orientació sexual, la discapacitat, l'edat o l'origen socioeconòmic.

Per a detectar-los, presta atenció a les **interaccions entre estudiants i les dinàmiques de grup** que puguen excloure, menysprear o marginar certs individus o grups.

Observa com l'alumnat reacciona a comentaris potencialment ofensius i si hi ha patrons d'exclusió o ridiculització de persones amb identitats diverses. A més, és útil **promoure espais de diàleg obert** on els estudiants se senten segurs per a expressar les seues experiències i preocupacions.

«Mantín una actitud proactiva, educa sobre la diversitat i la inclusió, i estableix normes clares contra els discursos d'odi».

04. DISCAPACITAT FÍSICA I ORGÀNICA I INCLUSIÓ EN L'EDUCACIÓ

INCLUSIÓ EN L'EDUCACIÓ: DISSENY UNIVERSAL PER A L'APRENTATGE (DUA)

Aquest mòdul aborda la diversitat en el context educatiu i subratlla que la manera en què en parlem sempre comporta valors i perspectives específiques. Es destaca la importància de centrar-se en la **justícia social i la no-discriminació**,

especialment quan parlem de discapacitat física i orgànica. És important ressaltar que les pràctiques educatives **han d'evitar l'estigmatització i promoure una inclusió genuïna**, que transcendisca les simples classificacions.

DISSENY UNIVERSAL PER A L'APRENTATGE

El disseny universal per a l'aprenentatge (DUA) és un enfocament pedagògic basat en la premissa que cada estudiant té un conjunt únic de fortaleses i necessitats, i que l'educació ha de ser flexible per a adaptar-se a aquesta diversitat. Aquest model intenta crear un entorn educatiu que siga accessible i efectiu per a totes les persones, independentment de les seues habilitats, estils d'aprenentatge, o antecedents culturals.

Els principis del DUA es fonamenten en **tres pilars** essencials:

1. Representació
2. Acció i expressió
3. Implicació

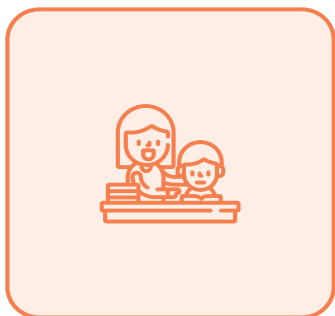

REPRESENTACIÓ

En primer lloc, el principi de representació fa referència a la necessitat de **presentar la informació de múltiples maneres** perquè l'alumnat hi puga accedir d'acord amb les seues necessitats individuals.

Això inclou la **utilització de diferents formats de contingut**, com ara text, imatges, àudio i vídeo, per a assegurar que la informació siga comprensible per a tot el món, incloent-hi aquelles persones amb dificultats de lectura o problemes de processament auditiu.

La representació implica també l'**adaptació del contingut** als diferents estils d'aprenentatge, com ara l'ús d'exemples concrets per a l'alumnat que necessita connexions pràctiques i de resums visuals per a qui aprén millor a través de gràfics i diagrames.

ACCIÓ I EXPRESSIÓ

El segon principi, l'acció i l'expressió, se centra a **oferir múltiples maneres** perquè l'estudiantat pugui **demonstrar la seua comprensió i les seues habilitats**. En lloc de limitar-se a una sola forma d'avaluació, com ara els exàmens escrits, el DUA suggereix alternatives com ara presentacions orals, projectes pràctics o creacions multimèdia.

Això no només permet que **l'alumnat esculla la forma que s'adapte millor a les seues fortaleeses**, sinó que també promou un aprenentatge més inclusiu, ja que es reconeixen i es valoren diverses formes d'expressió.

IMPLICACIÓ

El tercer principi, la implicació, aborda la necessitat de **motivar i comprometre totes les persones** en el procés d'aprenentatge. Això s'aconsegueix proporcionant opcions perquè **l'alumnat s'autoregule i participe activament** en el seu aprenentatge.

Es tracta de crear un entorn on puguin establir **metes personals**, rebre **retroacció constant** i experimentar un sentit de **pertinença i rellevància** del material d'estudi. La implicació també inclou la consideració de **factors emocionals i socials** que poden influir en l'aprenentatge, com ara el suport emocional i la creació d'un ambient a l'aula que respecte i valore la diversitat.

Implementar el DUA a l'aula demana una **planificació curosa i disposició a ajustar** les pràctiques pedagògiques segons les necessitats.

«El disseny universal per a l'aprenentatge ofereix un marc integral per a crear entorns educatius que siguin accessibles i efectius per a una àmplia gamma d'estudiants».

El **professorat** ha d'estar preparat per a **dissenyar activitats i avaluacions que siguin flexibles i adaptables**, i utilitzar **tecnologies i recursos educatius que donen suport a l'accessibilitat i la participació**.

A més, el DUA **fomenta una cultura d'inclusió** en reconèixer i valorar les diferències i en promoure pràctiques que siguin equitatives i justes per a tot el món.

EL KIT DEL PROFESSORAT: EINES ÚTILS I PROPOSTES DE TREBALL DES DE L'AULA

► **Adaptació de materials educatius:**

Utilitzar formats variats (visuals, auditius, tàctils) per a assegurar que els materials siguin accessibles per a tot l'alumnat, considerant els diferents estils d'aprenentatge que hi puga haver.

► **Varietat en les activitats:**

Dissenyar activitats que permeten a l'alumnat demostrar allò que ha après de diverses maneres (per exemple, a través de presentacions orals, projectes visuals, escriptura, etc.), per a fomentar així l'expressió i la participació equitativa.

► **Col·laboració i suport personalitzat:**

Treballar en estreta col·laboració amb les famílies i comunitats per a entendre les necessitats individuals de l'estudiantat i proporcionar-li el suport adequat, i adaptar estratègies i recursos segons calga.

► **Ambient inclusiu:**

Promoure un ambient escolar on totes les persones se senten valorades i respectades i reconèixer i celebrar la diversitat en totes les seues formes.

► **Reflexió interseccional:**

Fomentar la reflexió crítica sobre les interseccions de les opressions (ètniques, de classe, per discapacitat, edatisme, gènere, aporofòbia, o en contra dels drets LGBTQI+), amb preguntes provocatives com "Com podem assegurar-nos que totes les veus siguin escoltades i respectades a la nostra comunitat escolar?" o «Què podem aprendre de les experiències de persones que enfronten múltiples barreres?»

MÉS DETALLADAMENT...

A continuació, presentem alguns exemples concrets:

1. FLEXIBILITAT EN LA PRESENTACIÓ DE LA INFORMACIÓ

Exemple: Ensenyar un concepte utilitzant múltiples formats, com ara text escrit, imatges, vídeos i narracions gravades. Per exemple, en explorar els moviments contemporanis per la justícia racial, es podrien utilitzar vídeos de manifestacions recents, pòdcasts d'activistes actuals, i articles periodístics que relaten històries de persones que han lluitat contra la discriminació racial els darrers anys.

2. VARIETAT EN LES FORMES DE PARTICIPACIÓ

Exemple: Permetre que l'alumnat trie com demostrar que ha comprés el temari, en lloc de limitar l'avaluació a les respostes per escrit. Això podria incloure opcions com ara debats en grup, presentacions orals o projectes creatius (per exemple, fer un mural sobre drets civils).

3. ADAPTACIÓ DE MATERIALS I RECURSOS

Exemple: Proporcionar opcions per a llegir textos amb diferents nivells de complexitat o en diferents formats (per exemple, digital, imprés, àudio). Per a estudiants amb diversitat fun-

cional visual, es poden utilitzar tecnologies de lectura de text o materials en braille.

4. SUPORT A LA MOTIVACIÓ I L'INTERÉS

Exemple: Oferir temes o contextos que siguin rellevants i significatius per als estudiants. Per exemple, en discutir els drets civils, es podria explorar com aquests temes afecten directament les seues vides i comunitats, per a fomentar una participació i un interès més grans en l'aprenentatge.

5. ACCÉS A EINES I TECNOLOGIES

Exemple: Utilitzar eines tecnològiques com programari de reconeixement de veu o de traducció per a donar suport a estudiants amb diversitat lingüística o amb dificultats d'expressió oral. Aquestes eines poden facilitar la participació activa i la comunicació efectiva a l'aula.

6. AVALUACIÓ INCLUSIVA I FORMATIVA

Exemple: Implementar mètodes d'avaluació que permeten a l'alumnat demostrar el seu aprenentatge de diverses maneres. Per exemple, en lloc de considerar només exàmens escrits, pensar també en opcions com ara portafolis digitals, projectes creatius o presentacions orals que mostren la comprensió que ha adquirit del tema.

7. AMBIENT FÍSIC I VIRTUAL ACCES-SIBLE

Exemple: Assegurar que l'ambient físic de l'aula siga accessible per a tot el món, incloent-hi les persones amb diversitat funcional. Això podria implicar fer ajustaments de mobiliari, il·luminació o en la disposició de l'espai per a facilitar la mobilitat i l'accés.

METODOLOGIA. COM FACILITAR LA REFLEXIÓ DES DE LA MEUA AULA?

Per a **facilitar la participació** de l'alumnat i **promoure la reflexió** cap a una lectura interseccional de les opressions relacionades amb la pertinença ètnica, la classe social, la discapacitat, l'edatisme, el gènere, l'aporofòbia i la pertinença al col·lectiu LGTBQI+ des d'una perspectiva feminista i transversal, el professorat pot seguir les **indicacions metodològiques** següents:

► **Crear un ambient segur i respectuós:** Establir des de l'inici normes de respecte i escolta activa. Assegurar-se que l'alumnat se senta còmode per a expressar les seues opinions i experiències sense por a judicis o discriminació. Una bona estratègia és establir de forma col·lectiva les normes del grup.

► **Contextualitzar històricament i socialment:** Proporcionar context sobre les diverses formes d'opressió i de discriminació al llarg de la història i en diferents contextos culturals. Això ajuda a ampliar la perspectiva dels estudiants i a entendre les arrels profundes d'aquestes problemàtiques.

► **Utilitzar preguntes proactives:** Formular preguntes que desafien les percepcions preestablertes i fomenten el pensament crític. Per exemple, «com s'intersequen les experiències de discriminació racial amb altres formes d'opressió com ara la discriminació per gènere o per diversitat funcional?».

► **Incorporar diferents perspectives:** Convidar l'alumnat a compartir punts de vista personals i experiències relacionades amb les diverses formes d'opressió. Això enriqueix la discussió i permet entendre millor les interseccions de les identitats.

► **Moderar la discussió de manera equitativa:** Assegurar-se que tots els estudiants tinguen l'oportunitat de parlar i ser escoltats. Evitar que algunes veus dominen la conversa i encoratjar la participació dels qui tendeixen a donar menys el seu parer.

► **Fomentar l'empatia i la sensibi-**

litat: Ajudar els estudiants a posar-se al lloc d'altres persones que pateixen discriminació. Això es pot assolir mitjançant exercicis d'imaginació empàtica o històries de casos reals que il·lustren les experiències d'opressió.

► **Promoure el pensament crític i**

l'autocrítica: Animar els estudiants a qüestionar els seus propis prejudicis i privilegis. Reflexionar sobre com les pròpies identitats poden influir en les seues percepcions i accions.

► **Resumir i sintetitzar les idees**

clau: En acabar la discussió, recapitular els punts principals debatuts i les conclusions assolides. Això ajuda

a consolidar l'aprenentatge i destacar els aspectes més rellevants sobre la interseccionalitat de les opressions.

► **Tancar amb reflexions i compro-**

misos: Concloure la sessió convidant l'alumnat a reflexionar sobre com poden aplicar el que han après a la seua vida diària. Això pot incloure accions concretes per a promoure l'equitat i la justícia social al seu entorn.

► **Actualitzar i adaptar contin-**

guts: Mantindre's al corrent dels avanços en estudis de gènere, diversitat i drets humans per a oferir una educació inclusiva i rellevant.

Seguint aquestes indicacions metodològiques, el professorat pot contribuir significativament a la formació d'estudiants crítics, empàtics i compromesos amb l'eliminació de totes les formes d'opressió i de discriminació.

BANCO DE RECURSOS

- ▶ “La diversidad cultural en el aula: estrategias para una educación inclusiva”, de Carmen Gregori Signes.
- ▶ “Educación intercultural y competencias básicas”, de Rafael Ballester Añón.
- ▶ “Interculturalidad y educación: perspectivas teóricas y propuestas prácticas”, de Roberto Gutiérrez Varea.
- ▶ “Educación Intercultural: Retos y Oportunidades” - Documental que explora diferents models educatius interculturals.
- ▶ TED Talks sobre educació intercultural i convivència en contextos diversos.
- ▶ “Educación inclusiva: prácticas y reflexiones”, de Susana Rodríguez Sánchez i María Teresa Pozo Andrés.
- ▶ “Inclusión y diversidad en la escuela: claves para una educación de calidad”, de Carmen Díez de Revenga.
- ▶ “Modelos de educación inclusiva: propuestas para el desarrollo profesional docente”, de David Rodríguez Gómez.
- ▶ “Educación inclusiva: Un derecho, una realidad” - Documentals i testimonis d'experiències educatives inclusives en diferents contextos.
- ▶ “Educación y discapacidad: una perspectiva intercultural”, de Miquel Àngel Essomba.
- ▶ “Discapacidad y educación: retos y perspectivas”, de María José Díaz - Aguado Jalón.
- ▶ “La discapacidad en el sistema educativo: una mirada desde la diversidad funcional”, de José Luis Pérez.
- ▶ “Vivir con discapacidad: Retos y superación” - Documentals que exploren la vida diària i els reptes per a persones amb diferents tipus de discapacitat.
- ▶ “Los discursos de odio: análisis y propuestas para combatirlos”, de Inmaculada Marrero Rocha.
- ▶ “Discriminación y odio en la sociedad contemporánea”, de María José Guerra Palmero.
- ▶ “Discursos de odio: Impacto y respuestas” - Documentals i reportatges que analitzen casos reals i estratègies per a contrarestar els discursos d'odi.

ANNEX

Exemples de dinàmiques per a treballar els ODS a l'aula

A continuació, alguns exemples per a treballar els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) a l'aula en diferents nivells educatius. Són només una mostra, ja que hi ha mil formes més de treballar els temes que aquesta Agenda 2030 ens proposa: l'escenificació, la investigació, el rol-play, la generació de debat, intervencions més creatives, la decisió d'implicar-se en el treball amb entitats o convidar-les a impartir un taller a

l'alumnat, la visita a projectes, iniciar un hort escolar o un projecte per a reverdir el pati, etc.

De nou, us recordem que consultant el catàleg que ofereix l'Operació Rubik, creat per la Coordinadora Valenciana d'ONGD, pots trobar moltes opcions orientades per al seu ús a l'aula. No t'oblides d'aquesta dada, pots trobar l'enllaç a l'apartat 'Banc de recursos'.

DINÀMICA: Rumor sobre prejudis i estereotips

EDATS: Depenent del nivell de comprensió i de l'adaptació dels conceptes, la dinàmica pot estar dirigida a estudiants de primària, secundària, batxillerat, formació professional, i altres nivells educatius.

OBJECTIUS:

- ▶ Analitzar com la comunicació es distorsiona a causa de les interpretacions individuals.
- ▶ Destacar la importància d'una actitud d'escolta activa en la comunicació.
- ▶ Evitar la propagació de rumors i desinformació.
- ▶ Sensibilitzar sobre prejudis i estereotips.

A TINDRE EN COMPTE:

- ▶ Els estereotips són simplificacions mentals!
- ▶ Els prejudis són la difusió d'estes idees estereotipades.

DESCRIPCIÓ:

- ▶ Esta és una tècnica de dinàmica de grups que il·lustra científicament el procés de creació d'un rumor i la distorsió del missatge inicial quan passa per diverses persones. A mesura que el missatge és transmés d'una persona a una altra, es pot observar com canvia gradualment fins que el resultat final a penes s'assembla al missatge original.

PROCEDIMENT:

- 1. Selecció de Persones Voluntàries:** La persona que facilita sol·licita cinc persones voluntàries del grup, mentres la resta de participants romanen en els seus llocs com a observadores. Quatre de les voluntàries ixen de l'aula.
- 2. Primera Persona Voluntària:** La primera persona voluntària es queda a l'aula amb qui facilita i la resta de la classe. La persona que dinamitza llig una història a la primera voluntària, qui no pot prendre notes. Després, es demana a la segona voluntària que ingresse a l'aula.
- 3. Transmissió del Missatge:** La primera persona voluntària repetix la història a la segona. Després, la tercera és cridada a l'aula i la segona li transmet el que va escoltar de la primera. Este procés es repetix fins que totes les persones voluntàries han rebut el missatge.
- 4. Comparació del Missatge:** La quinta voluntària escriu el missatge tal com ho va entendre, i el compartix amb el grup. Qui facilita presenta el missatge original per a comparar-lo amb la versió final.
- 5. Discussió i Anàlisi:** Les persones observadores lligen les seues notes sobre com es va transformar el missatge. Després, les voluntàries discutixen la seua experiència. Finalment, la figura moderadora guia una discussió amb tot el grup sobre les implicacions i l'aprenentatge de l'activitat.

REFLEXIÓ:

És crucial reflexionar sobre com i per què es distorsiona un missatge. La distorsió sovint ocorre perquè no comprenem completament el missatge original; tendim a recordar el que més ens crida l'atenció o el que considerem més important. Esta dinàmica ens permet discutir com rebem i difonem notícies i esdeveniments en la vida real, i com això depèn de l'interés i la interpretació de cada persona.

Durant l'exercici, hem de tindre en compte diversos factors:

- ▶ La falta de claredat i context del missatge.
- ▶ La dificultat de retindre moltes idees en un sol missatge.
- ▶ La presència d'elements *distractores.
- ▶ La diferència entre retindre detalls anecdòtics i aspectes crucials.

DINÀMICA: Reflexió en classe: quin és el meu privilegi?

EDATS: Des dels 14 anys (Encara que es podria adaptar per a edats més joves amb una simplificació dels conceptes, l'efectivitat de la dinàmica seria major en un grup d'adolescents, que ja posseeixen les habilitats necessàries per a una reflexió crítica i una anàlisi profunda dels temes presentats).

OBJECTIUS:

- ▶ Reflexionar sobre la interseccionalitat.
- ▶ Aprendre a actuar de manera responsable i aprendre a ser mereixedores de respecte
- ▶ Sensibilitzar sobre prejudis i estereotips.

A TINDRE EN COMPTE:

- ▶ La interseccionalitat per als feminismes és el fenomen pel qual cada individu patix opressió o ostenta privilegi sobre la base de la seua pertinença a múltiples categories social.

DESCRIPCIÓ:

- ▶ Tria un (o més) d'estos productes audiovisuals per a visionar en classe:
 - ◆ [Capítol III - Emancipades Què és la Interseccionalitat?](#)
 - ◆ [Mòdul 4 Vídeo animat sobre Interseccionalitat](#)

PROCEDIMENT:

Una vegada visionats els curts, la persona facilitadora farà les següents preguntes per a generar un debat en classe:

- ▶ Després d'haver vist el vídeo, pots fer un exemple de discriminació des de la interseccionalitat?
- ▶ Quin creus que és el teu privilegi?
- ▶ Quins formes de discriminació crees d'haver viscut?
- ▶ Creus que qui té privilegis és "culpable de la discriminació social" o és més aviat "responsable" d'això?
- ▶ Com ens podem responsabilitzar del nostre privilegi.

REFLEXIÓ:

És fonamental reflexionar sobre les diverses formes d'opressió que existixen en la nostra societat. És essencial que l'alumnat compregui que no és culpable d'haver nascut amb uns certs privilegis (com per exemple ser un home blanc, heterosexual i de classe mitjana). No obstant això, és la seua responsabilitat reconèixer eixos privilegis i assumir com estos poden influir en les seues interaccions i en la societat en general.

És crucial que entenguen la importància d'utilitzar la seua posició per a promoure l'equitat i la justícia social, qüestionant les estructures que perpetuen la desigualtat i fent costat activament a aquelles persones que enfronten opressió. Així mateix, és important que les persones siguin conscients de les diverses formes de discriminació social que poden experimentar i s'empoderen per a desafiar i resistir estes injustícies. En tindre consciència de les discriminacions que enfronten altres grups i de com les seues accions poden contribuir a la lluita contra elles, poden jugar un paper actiu en la construcció d'una societat més inclusiva i solidària.

DINÀMICA: Desmuntant la piràmide del racisme

EDATS: Depenent del nivell de comprensió i de l'adaptació dels conceptes, la dinàmica pot estar dirigida a estudiants de primària, secundària, batxillerat, formació professional, i altres nivells educatius.

OBJECTIUS:

- ▶ Explicar els diferents tipus de racisme: des de l'explícit (punta de l'iceberg) fins al subtil.
- ▶ Fer-nos conscients de les formes de discriminació subtils (més difícils d'identificar) que subjecten i legitimen la violència, partint d'allò més visible o evident a les formes més invisibles de racisme i de violència simbòlica que la nostra societat exercix contra uns certs col·lectius.

A TINDRE EN COMPTE:

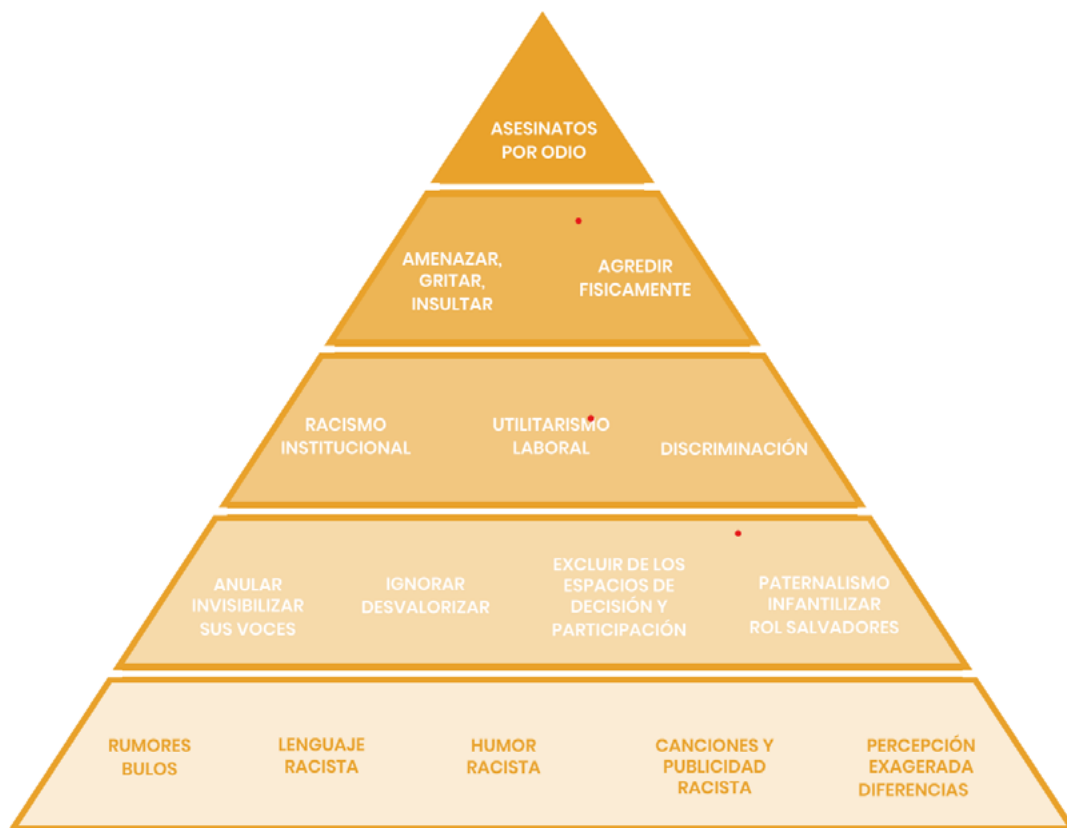
- ▶ El racisme, com qualsevol forma de discriminació, és una construcció *biopolítica i sociocultural, i s'aprén. Les derives ultradretans en la nostra societat fomenten estes formes d'aprenentatges basant-se en discursos negacionistes i construint la idea d'una "alteritat" enemiga, perillosa, aliena i violenta.

DESCRIPCIÓ:

- ▶ La classe construirà un Iceberg del Racisme utilitzant paraules facilitades per la persona moderadora. Les persones participants hauran de distribuir diferents episodis de racisme, organitzant-los des dels més subtils fins als més visibles.

PROCEDIMENT:

1. Per a treballar esta dinàmica d'una forma participativa i visual, les diferents paraules que formen la piràmide poden distribuir-se en el sòl.
2. 02. Es demana a les persones que participen que imaginem eixa piràmide com un iceberg: la part de l'iceberg que veiem sorgir des de l'aigua representa les formes de violència més visibles, les que salen en les notícies (hauran d'identificar primer estes caixes). Posteriorment demanarem que vagen identificant i distribuint el que hi ha davall de l'aigua i que no és tan evident.
3. 03. Una vegada construïda la piràmide poden projectar-se exemples concrets de les diferents formes de racisme, fomentant el debat.

REFLEXIÓ:

És crucial reflexionar sobre les diferents formes de violència i discriminació, donant la justa importància a la base de l'iceberg, ja que totes les persones podem en un determinat moment de la nostra vida, actuar de manera agressiva i perpetrar estereotips racistes i *xenofobos.

És important facilitar exemples perquè l'alumnat entenga de què estem parlant.

DINÀMICA: Identificant discursos d'odi

EDATS: Des dels 14 anys (Encara que es podria adaptar per a edats més joves amb una simplificació dels conceptes, l'efectivitat de la dinàmica seria major en un grup d'adolescents, que ja posseeixen les habilitats necessàries per a una reflexió crítica i una anàlisi profunda dels temes presentats).

OBJECTIUS:

- ▶ Identificar i comprendre els diferents tipus de discursos d'odi.
- ▶ Reflexionar sobre l'impacte dels discursos d'odi en les persones i la societat.
- ▶ Fomentar l'empatia i la sensibilització cap a les víctimes de discursos d'odi.

A TINDRE EN COMPTE:

- ▶ Els discursos d'odi han de veure com a diferents col·lectius i formes de discriminació: masclisme, gordofòbia, edatisme, classisme, racisme, etc. És important tractar estes temàtiques de manera interseccional i transversal.

DESCRIPCIÓ:

- ▶ Els i les estudiants treballaran en grups xicotets per a analitzar diferents exemples de discursos d'odi proporcionats pel professorat. Cada grup discutirà i classificarà els exemples segons els tipus de discursos d'odi identificats i discutiran com estos discursos podrien afectar les persones i a la comunitat.

PROCEDIMENT:

1. El professorat dividirà a l'alumnat en grups xicotets i proporcionarà a cada grup una llista d'exemples de discursos d'odi (escrits o en format audiovisual).
2. Els grups discutiran cada exemple assignat, identificant el tipus específic de discurs d'odi (racista, sexista, *homofòbic, etc.) i com es manifesta.
3. Cada grup prepararà una breu presentació per a compartir les seues troballes amb la resta de la classe.
4. Després de les presentacions, es facilitarà una discussió grupal per a reflexionar sobre les experiències i les respostes emocionals dels estudiants davant els exemples discutits.

REFLEXIÓ:

És crucial preguntar-se com podem contribuir individual i col·lectivament per a contrarestar els discursos d'odi en la nostra comunitat i quines estratègies podem emprar per a fer costat a les persones afectades per discursos d'odi.

DINÀMICA: Simulació de debat sobre la llibertat d'expressió vs. discurs d'odi

EDATS: Depenent del nivell de comprensió i de l'adaptació dels conceptes, la dinàmica pot estar dirigida a estudiants de primària, secundària, batxillerat, formació professional, i altres nivells educatius.

OBJECTIUS:

- ▶ Explorar els límits i les implicacions de la llibertat d'expressió en relació amb el discurs d'odi.
- ▶ Desenrotllar habilitats d'argumentació i debat respectuosos.
- ▶ Fomentar la comprensió dels drets individuals i les responsabilitats socials.

A TINDRE EN COMPTE:

- ▶ Els discursos d'odi han de veure com a diferents col·lectius i formes de discriminació: masclisme, *gordofòbia, edatisme, classisme, racisme, etc. És important tractar estes temàtiques de manera interseccional i transversal.

DESCRIPCIÓ:

- ▶ Els i les estudiants participaran en un debat simulat on s'exploraran diferents punts de vista sobre la regulació del discurs d'odi en relació amb la llibertat d'expressió. Es dividiran en equips a favor i en contra de la regulació més estricta del discurs d'odi.

PROCEDIMENT:

1. El professorat dividirà a la classe en dos equips: un a favor i un altre en contra de la regulació més estricta del discurs d'odi.
2. Cada equip rebrà un cas hipotètic o escenari per a preparar els seus arguments.
3. Els equips tindran temps per a investigar i preparar els seus arguments basats en evidència i principis ètics.
4. Es durà a terme un debat moderat on cada equip presentarà els seus arguments i respondrà a les preguntes de l'altre equip i del públic.
5. Al final del debat, es facilitarà una discussió grupal per a reflexionar sobre els punts clau discutits i les diferents perspectives presentades.

REFLEXIÓ:

És crucial preguntar-se com podem equilibrar la protecció de la llibertat d'expressió amb la necessitat de previndre i abordar els discursos d'odi i quins rols juguen l'educació i la conscienciació en la reducció dels discursos d'odi en la nostra societat. Finalment, s'aconsella reflexionar sobre quins són les implicacions de les nostres decisions i accions individuals en la promoció d'un entorn inclusiu i respectuosos.

PREGUNTES PER A L'ALUMNAT DE PRIMÀRIA:

- ▶ Com et sentiries si els teus amics i amigues foren tractats de manera diferent pel color de la seua pell o d'on venen?
- ▶ Per què creus que és important ser amables amb totes les persones, sense importar com es vegen o d'on siguen?
- ▶ Què podem fer per a assegurar-nos que totes les persones se senten ben vingudes i acceptades a la nostra escola?
- ▶ Quines són algunes coses que podem fer per a ajudar a algú que sembla estar trista o sola?
- ▶ Què significa ser una persona justa? Com podem ser justos amb les nostres amistats i companys de classe?
- ▶ Per què és important que tots tinguem les mateixes oportunitats per a aprendre i jugar juntes?
- ▶ Com podem aprendre de les històries de persones que van lluitar per ser tractades de manera justa, com Rosa Parks?
- ▶ Què podem fer si veiem a algú sent tractat de manera injusta o si algú ens tracta injustament a nosaltres?
- ▶ Què significa ser amiga o amic d'algú que és diferent de tu? Com podem celebrar les nostres diferències?
- ▶ Com podem ajudar a crear un món on totes les persones es senten segures i respectades?

PREGUNTES PER A L'ALUMNAT DE SECUNDÀRIA, BATXILLERAT, FP, ETC..

- ▶ Com creus que les normes de gènere tradicionals afecten de manera diferent de persones de diferents orígens ètnics o culturals?
- ▶ Quines similituds trobes entre les barreres que enfronten les persones amb diversitat funcional en comparació amb les persones que patixen discriminació racial?
- ▶ Per què és important reconèixer i abordar la intersecció entre la discriminació per edat i altres formes d'opressió com el racisme o la discriminació de gènere?
- ▶ Com poden les normes d'aparença física i els estàndards de bellesa influir de manera desproporcionada en persones de diferents identitats de gènere i orígens ètnics?
- ▶ Quin paper juga el privilegi socioeconòmic en l'experiència de discriminació racial i com es relaciona amb altres formes de desigualtat estructural?
- ▶ Com influïx la representació mediàtica i cultural en la perpetuació d'estereotips negatius sobre grups minoritaris i com es connecta això amb altres formes de prejudici?
- ▶ Quines són algunes formes en les quals les institucions educatives poden ser més inclusives per a estudiants que enfronten múltiples formes de discriminació?
- ▶ Quines estratègies podríem implementar per a construir aliances entre diferents moviments socials (per exemple, moviments feministes, anti-racistes, *LGBTQI+, etc.) i enfortir la lluita col·lectiva contra l'opressió?
- ▶ De quina manera el concepte de “*intersectionality” de *Kimberlé *Crenshaw pot ajudar-nos a entendre millor les experiències de discriminació que són simultàniament influïdes per múltiples identitats?
- ▶ Com podríem usar la història de figures com Rosa *Parks per a inspirar-nos en la lluita contra la discriminació hui dia, considerant les múltiples formes d'opressió que encara persisteixen?
- ▶ Com creus que les normes de gènere tradicionals afecten de manera diferent de persones de diferents orígens ètnics o culturals?
- ▶ Quines similituds trobes entre les barreres que enfronten les persones amb di-

versitat funcional en comparació amb les persones que patixen discriminació racial?

- ▶ Per què és important reconèixer i abordar la intersecció entre la discriminació per edat i altres formes d'opressió com el racisme o la discriminació de gènere?
- ▶ Com poden les normes d'aparença física i els estàndards de bellesa influir de manera desproporcionada en persones de diferents identitats de gènere i orígens ètnics?
- ▶ Quin paper juga el privilegi socioeconòmic en l'experiència de discriminació racial i com es relaciona amb altres formes de desigualtat estructural?
- ▶ Com influïx la representació mediàtica i cultural en la perpetuació d'estereotips negatius sobre grups minoritaris i com es connecta això amb altres formes de prejudi?
- ▶ Quines són algunes formes en les quals les institucions educatives poden ser més inclusives per a estudiants que enfronten múltiples formes de discriminació.
- ▶ Quines estratègies podríem implementar per a construir aliances entre diferents moviments socials (per exemple, moviments feministes, anti-racistes, LGBTQI+, etc.) i enfortir la lluita col·lectiva contra l'opressió?
- ▶ De quina manera el concepte de "intersectionality" de Kimberlé Crenshaw pot ajudar-nos a entendre millor les experiències de discriminació que són simultàniament influïdes per múltiples identitats?
- ▶ Com podríem usar la història de figures com Rosa Parks per a inspirar-nos en la lluita contra la discriminació hui dia, considerant les múltiples formes d'opressió que encara persisteixen?

FINANÇAT PER:

GENERALITAT
VALENCIANA

Vicepresidència Primera i
Conselleria de Serveis Socials,
Igualtat i Vivenda

UN PROJECTE DE:

fad
Juventud